

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

www.erfaringskompetanse.no

Brukermedvirkning

På individplan, på systemnivå og i forskning

Tone Larsen Hoel og Tormod Klovning

Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse

Innhold

- Menneskerettigheter og brukermedvirkning
- Hva er status på området brukermedvirkning og pårørendemedvirkning
- Føringer for brukermedvirkning – hvordan få det til?
 - på individplan
 - på systemnivå
 - i forskning
- Noen dilemmaer og utfordringer - *"Kritiske perspektiver på brukermedvirkning" (2021)*

Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse

Oppdrag:

Samle, systematisere og formidle brukeres- og pårørendes erfaringsbaserte kunnskap

Jobbe for at brukeres og pårørendes erfaringer tas i bruk i tjenestene på psykisk helse- og rusfeltet

[Erfaringskompetanse.no](https://erfaringskompetanse.no)

Menneskerettigheter,
CRPD og
brukermedvirkning

United Nations

Department of Economic and Social Affairs
Disability

[Home](#)

[About Us](#)

[*COVID-19](#)

[CRPD](#)

[COSP](#)

[SDGs](#)

[International Day](#)

[Issues](#)

[Resources](#)

[Multimedia](#)

[News](#)

[Calendar](#)

[Home](#) » [Convention on the Rights of Persons with Disabilities \(CRPD\)](#)

Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)

Convention

6 May 2022 Status:

► Ratifications/Accessions: 185

► Signatories*: 164

Optional Protocol

► Ratifications/Accessions: 100

► Signatories*: 94

(* Signatories include countries or regional integration organizations that have signed the Convention and its Optional Protocol)

For more Information on the Status of the Convention, please visit:
<https://bit.ly/UNCRPD-Status>

Status brukermedvirkning

- Riksrevisjonens undersøkelse av psykiske helsetjenester (2021)
<https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2020-2021/psykiske-helsetjenester.pdf>
- Helsetilsynet – tjenester til personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse (2018)
- Bakgrunnen for, og et av hovedmålene, ved pakkeforløpene
- Våre nettundersøkelser om IP, pårørendeinvolvering, valg av behandling, avslutning av behandling www.erfaringskompetanse.no
- Helsedirektoratets arbeid med nasjonale råd/anbefalinger for brukermedvirkning
- Utvikling av opplæringstilbud til pårørendemedvirkere på systemnivå
- Toppmøte 2022 – status og anbefalinger

Riksrevisjonen med kritikk av de psykiske helsetjenestene

Riksrevisjonen har undersøkt det psykiske helsetilbudet i Norge, og presenterte sine funn forrige uke. Funnene viser et stort behov for videreutvikling og forbedring, særlig med tanke på å styrke bruker- og pårørendeinvolveringen på alle nivåer i tjenestene.

Riksrevisjonens undersøkelse av psykiske
helsetjenester

Dokument 3.13 (2020–2021)

Riksrevisjonen har vurdert situasjonen i de psykiske helsetjenestene.

Anbefalinger fra Toppmøte 2022

erfaringskompetanse.no

Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse

Anbefalinger fra Toppmøte 2022 – en kort oppsummering

Det er nødvendig med bedre rammebetingelser

Det er nødvendig med bedre rammebetingelser innen psykisk helse for å oppnå reell bruker- og pårørendemedvirkning. Når personer med behov for psykiske helsetjenester rutinemessig blir avvist uten tilbud, har de i praksis ingen mulighet for å medvirke. Også for de som får et tilbud, er det helt avgjørende at det er nok tid til å bygge relasjoner, og reelle muligheter for individuell tilpasning av behandling og oppfølging.

Gode rutiner og tilgang på varierte metoder

Brukermedvirkning skal ikke være avhengig av den enkelte helsearbeider sitt engasjement og interesse. Det er en lederoppgave å sørge for gode rutiner for brukermedvirkning, at dette implementeres i tjenestene, og at de ansatte har tilgang på gode metoder for brukermedvirkning i praksis. På et overordnet nivå må bruker- og pårørendemedvirkning utløse takster, slik at det er mulig å prioritere i praksis. Det bør også satses på metoder som styrker brukermedvirkning.

Kompetanseutvikling og holdningsarbeid hos ansatte

Ansatte trenger mer kompetanse om

brukermedvirkning. Dette inkluderer både kunnskap om lover, rettigheter og plikter, og praktisk kompetanse om hvordan gjennomføre brukermedvirkning i praksis, hvordan formulere spørsmål, tenke prosess, osv.

Brukermedvirkning må prioriteres både i grunnutdanninger og i internundervisning.

Nok informasjon til brukere, pasienter og pårørende

For at brukere og pårørende skal kunne kreve sine rettigheter og delta i brukermedvirkning på en god måte, trenger de lett tilgjengelig informasjon både om rettigheter og plikter, og om sykdom, prognose og behandlingsmuligheter. Denne informasjonen bør gis på ulike måter, både gjennom nettsider, skriftlig informasjon, ulike kurs/gruppetilbud, og i direkte dialog med behandler.

Vi håper toppmøtedeltagernes innspill vil være nyttig i det videre arbeid for nasjonale anbefalinger om brukermedvirkning, og for vårt felles mål om gode og relevante helse- og omsorgstjenester.

Erfaringskompetanse.no

NASJONALT SENTER FOR ERFARINGS-
KOMPETANSE INNEN PSYKISK HELSE

erfaringskompetanse.no

**Brukermedvirkning
på systemnivå**

kr 50,00

KJØP

LAST NED

**Brukermedvirkning
på individplan**

kr 50,00

KJØP

LAST NED

Journal og epikrise

kr 50,00

KJØP

LAST NED

Tvang og frivillighet

kr 50,00

KJØP

LAST NED

Tvang og samtykke

kr 50,00

KJØP

LAST NED

Individuell plan

kr 50,00

KJØP

LAST NED

**Taushetsplikt.
Hvem skal vite?**

kr 50,00

KJØP

LAST NED

**Angår det meg? Om
valg og valgdeltagelse**

kr 50,00

KJØP

LAST NED

Samlepakke 6 hefter

kr 200,00

KJØP

**Kritiske perspektiver
på brukermedvirkning**

kr 399,00

KJØP

Brukermedvirkning

erfaringsk

Nasjonal
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

på individ plan

Retten til å medvirke
i egen behandling

Brukermedvirkning

erfaringsk

Nasjonal
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

på system nivå

Brukernes rett til
påvirke tjenesten

Brukermedvirkning

erfaringskompetanse.no

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

i forskning

Samarbeid om
bedre kunnskap

Brukermedvirkning

erfaringskompetanse.no

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

på individ- plan

Retten til å medvirke
i egen behandling

Forfatter og illustratør
Arnhild Lauveng

Brukermedvirkning

erfaringskompetanse.no
Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

i forskning

Samarbeid om
bedre kunnskap

Brukermedvirkning

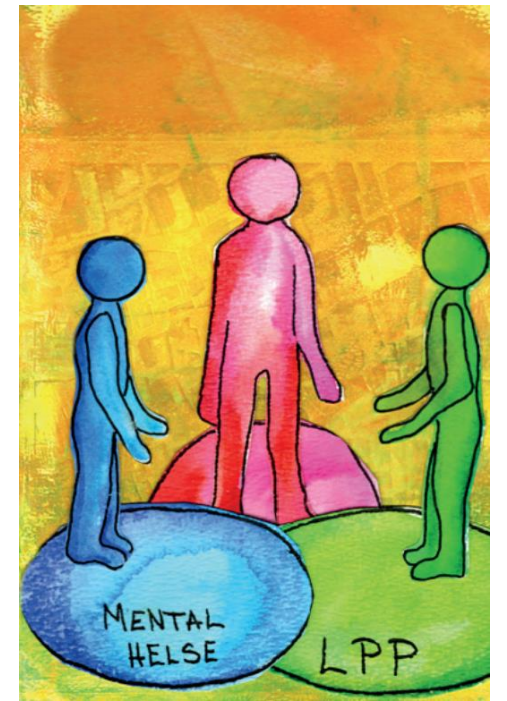
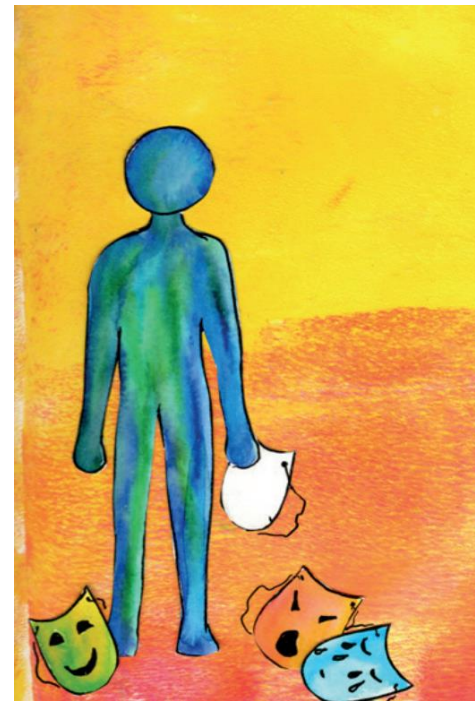
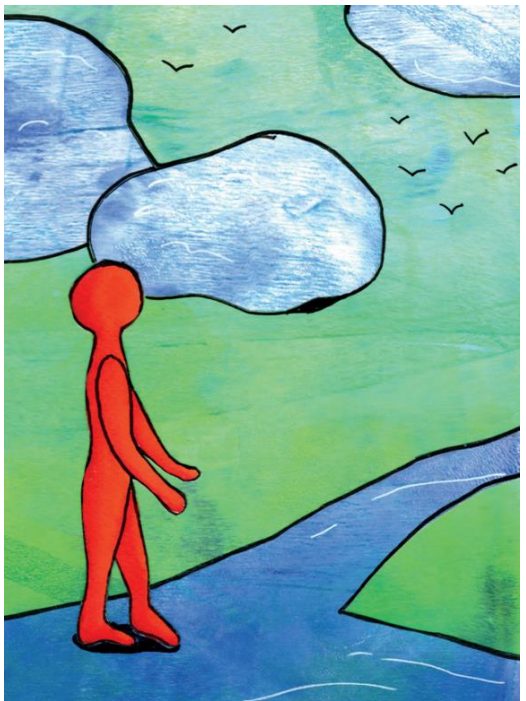
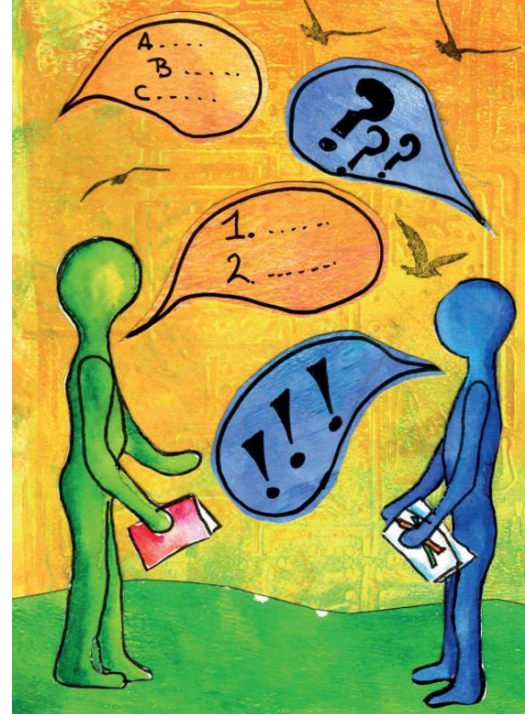
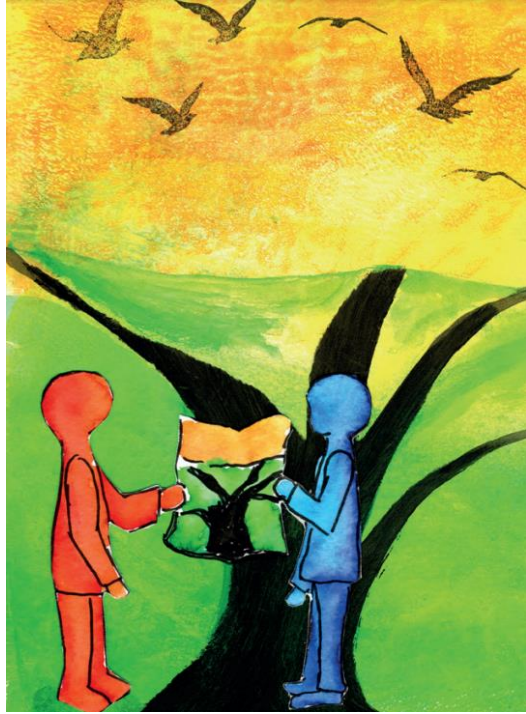
erfaringskompetanse.no
Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

på system- nivå

Brukernes rett til å
påvirke tjenestene

Erfaringskompetanse.no
NASJONALT SENTER FOR ERFARINGS-
KOMPETANSE INNEN PSYKISK HELSE

Pasient og brukerrettighetsloven § 3.1

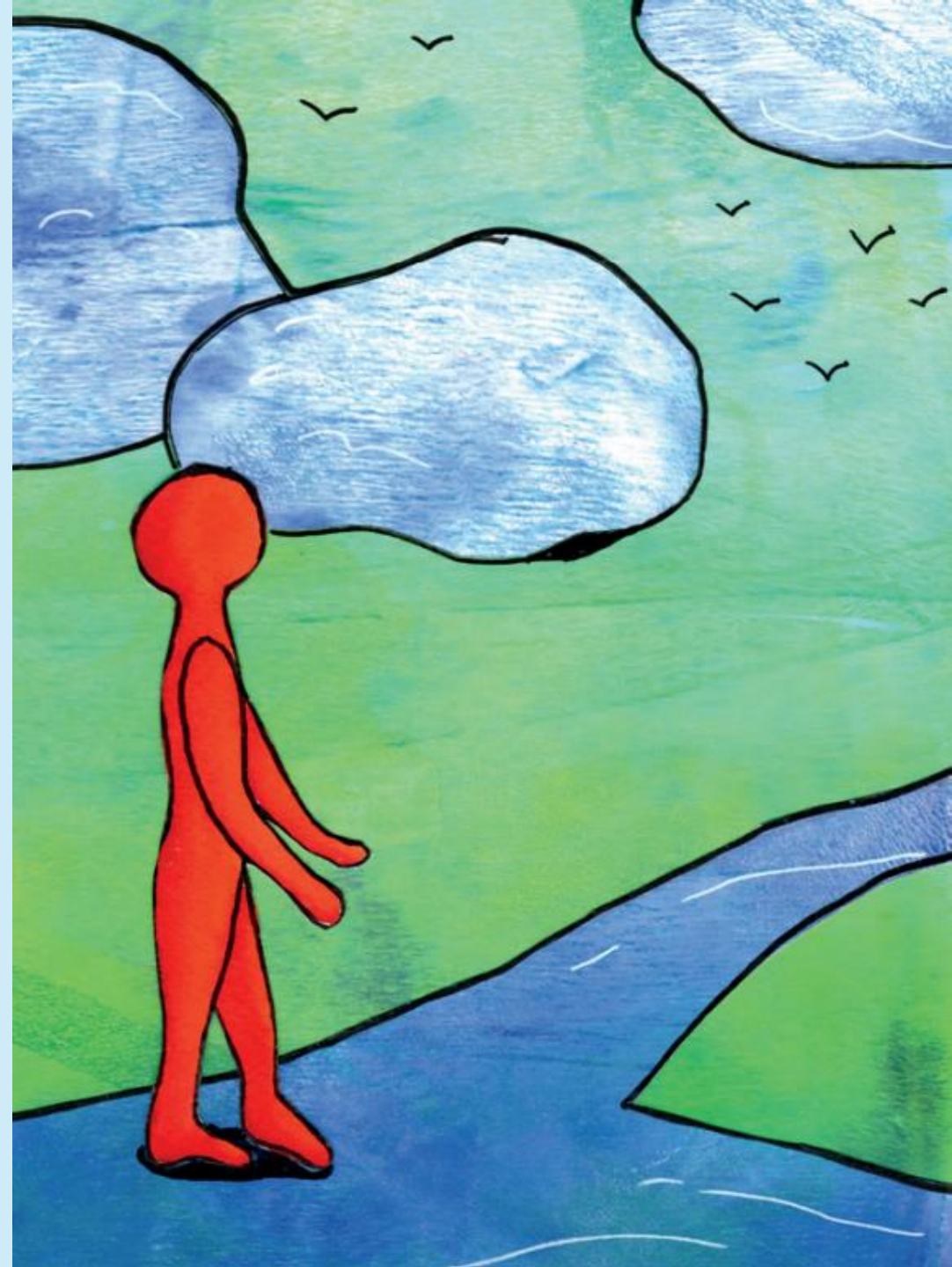
Pasient eller bruker har rett til å medvirke ved gjennomføring av helse- og omsorgstjenester. Pasient eller bruker har blant annet rett til å medvirke ved valg mellom tilgjengelige og forsvarlige tjenesteformer og undersøkelses- og behandlingsmetoder.

Medvirkningens form skal tilpasses den enkeltes evne til å gi og motta informasjon.

Etikk og menneske- rettigheter

Kunnskapsyn
Selvopplevelse
Traumer
Re-traumatisering

RETT TIL INFORMASJON OM:

- brukarmedvirkning
- pårørendesamarbeid
- diagnose og behandlingsalternativer
- tilbud og støtteordninger
- klagemuligheter

GRENSER FOR BRUKERMEDVIRKNING

- Faglig forsvarlighet
- Fare for pasientens liv og helse
- Fare for andres liv og helse

NB! Tvang har egne regler

Brukermedvirkning

erfaringskompetanse.no

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

på system- nivå

Brukernes rett til å
påvirke tjenestene

Brukermedvirkning

erfaringskompetanse.no
Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

på individ- plan

Retten til å medvirke
i egen behandling

Brukermedvirkning

erfaringskompetanse.no
Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

i forskning

Samarbeid om
bedre kunnskap

Arnhild Lauveng

Erfaringskompetanse.no
NASJONALT SENTER FOR ERFARINGS-
KOMPETANSE INNEN PSYKISK HELSE

Brukermedvirkning på system- og tjenestenivå

Brukermedvirkning er en **lovfestet rettighet**, det er noe helse- og omsorgstjenester er pålagt å gjøre og ikke noe som kan velges bort.

Lov om helseforetak

§ 35. Pasienters og andre brukeres innflytelse

Regionalt helseforetak skal sørge for at representanter for pasienter og andre brukere blir hørt i forbindelse med utarbeidelse av plan i henhold til § 34 annet ledd annet punktum.

Regionalt helseforetak skal sørge for at virksomheter som yter spesialisthelsetjenester og andre tjenester som hører naturlig sammen med dette, etablerer systemer for innhenting av pasienters og andre brukeres erfaringer og synspunkter.

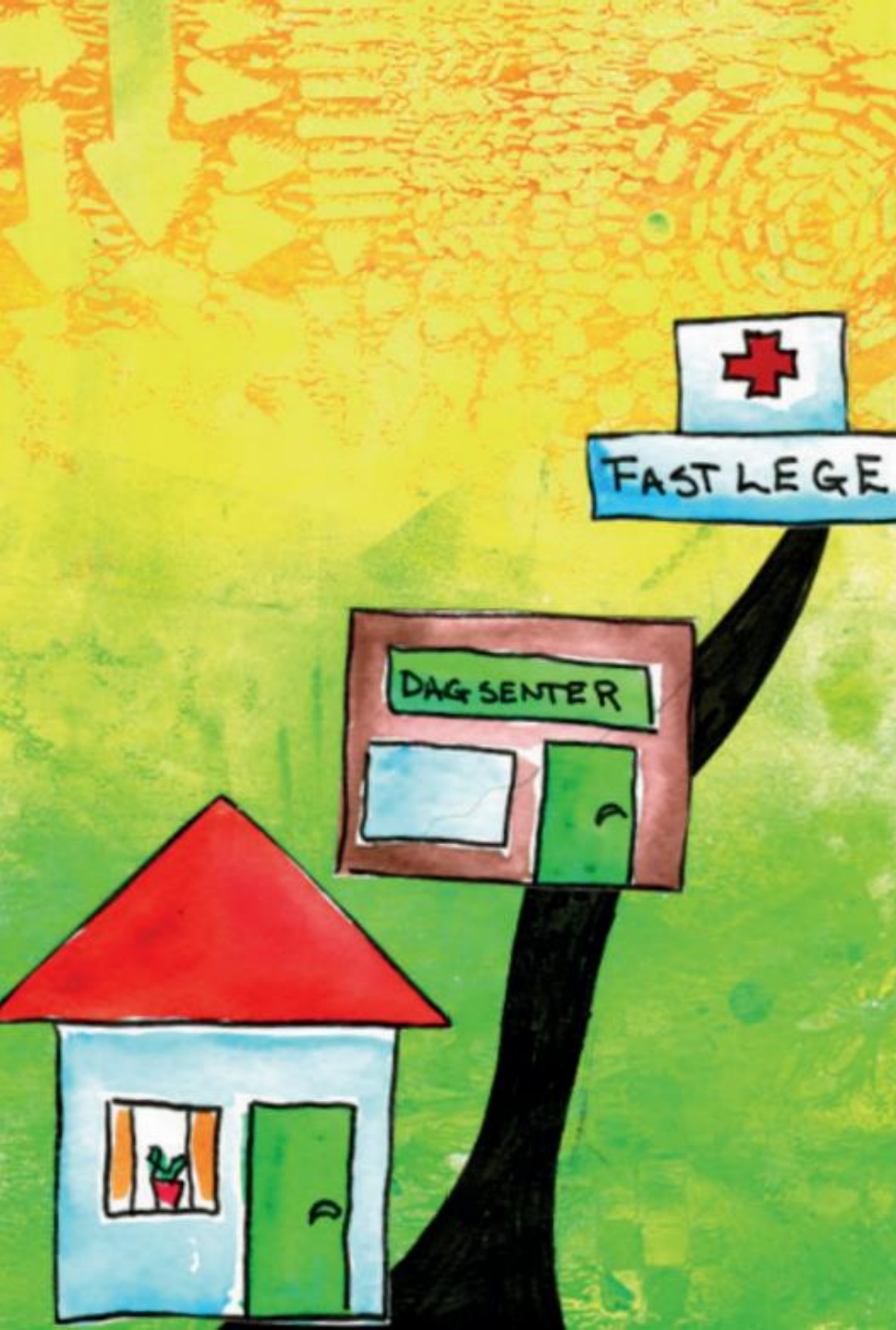
Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

§ 3-10. Pasienters og brukeres innflytelse og samarbeid med frivillige organisasjoner

Kommunen skal sørge for at representanter for pasienter og brukere blir hørt ved utformingen av kommunens helse- og omsorgstjeneste.

Kommunen skal sørge for at virksomheter som yter helse- og omsorgstjenester omfattet av loven her, etablerer systemer for innhenting av pasienters og brukeres erfaringer og synspunkter.

Helse- og omsorgstjenesten skal legge til rette for samarbeid med brukergruppernes organisasjoner og med frivillige organisasjoner som arbeider med de samme oppgaver som helse- og omsorgstjenesten.

Brukermedvirkning på tjenestenivå

I Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten står det i § 7. e:

(Ledelsen skal) sørge for å gjøre bruk av erfaringer fra pasienter, brukere og pårørende.

Hva er spesielt med
brukermedvirkning på
system- og tjenestenivå?

Hvem kan
medvirke på
system- og tjenestenivå?

Praktiske forhold

- Sakspapirer
- Tid og sted
- Varighet og pauser
- Lønn
- Referanser
- Attest

Erfaringskonsulenter og erfaringsformidlere

Brukermedvirkning

erfaringskompetanse.no

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

i forskning

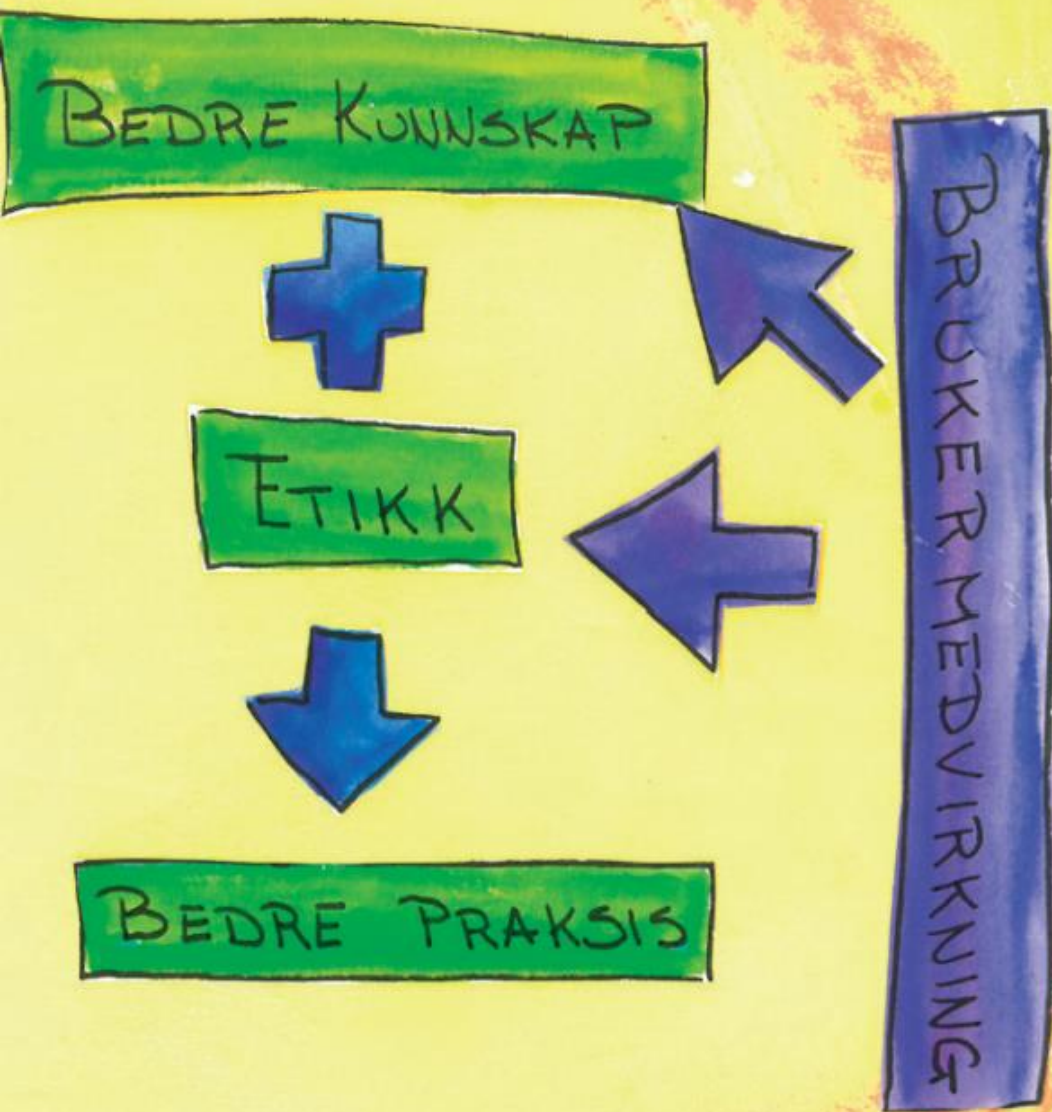
Samarbeid om
bedre kunnskap

Arnhild Lauveng

Erfaringskompetanse.no
NASJONALT SENTER FOR ERFARINGS-
KOMPETANSE INNEN PSYKISK HELSE

Ikke lovfestet

på samme måte som brukermedvirkning på individ eller systemnivå

Hensikten

- utvikle bedre og mer presis kunnskap
- sikre at forskningen er etisk og tar hensyn til brukergruppenes behov

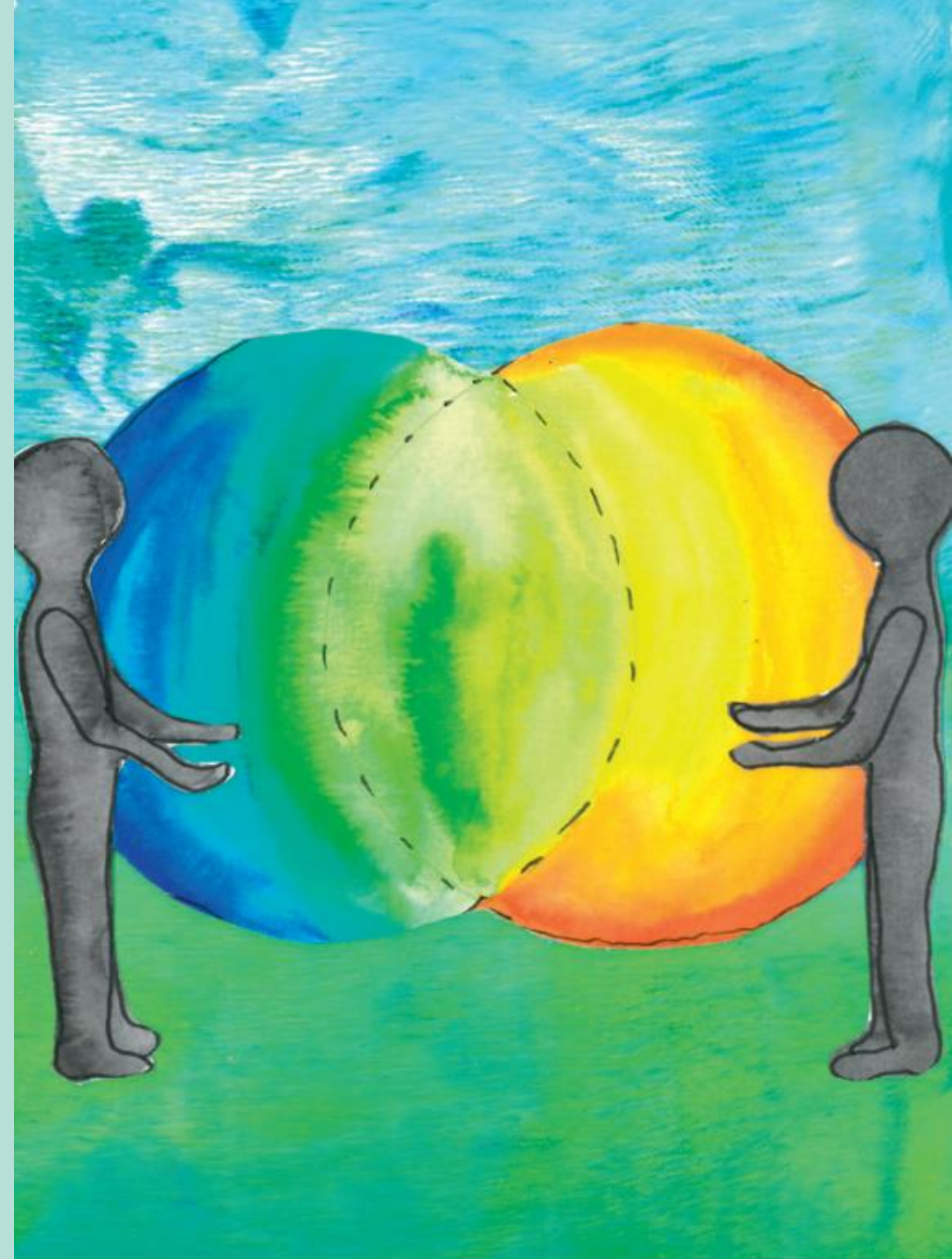
En medforsker er en person som har egenerfaring eller pårørendeerfaring med temaet det skal forskes på, men som ikke har formell forskerutdanning (i alle fall ikke innen det aktuelle temaet).

Medforskeren deltar i forskningsgruppen sammen med forskere og eventuelt andre fagpersoner.

Valg av

- medforskere
- metode for medforskning

Tidlig involvering
kan påvirke valg av tema

Arbeidsoppgaver

- generell kunnskap
- valg av informanter
- tilrettelagt metode
- bruker spør bruker

Forskning er komplisert!

TRUTH

TRUTH

TRUTH

Eskil Skjeldal (red.)

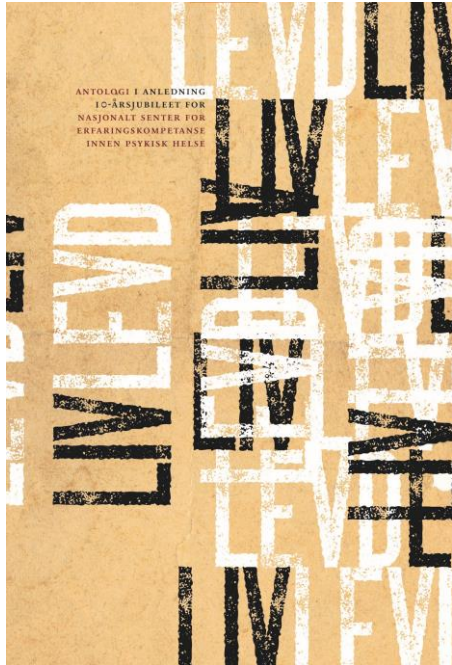
Kritiske perspektiver på **bruker- medvirkning**

UNIVERSITETSFORLAGET

[Eskil Skjeldal om kritiske perspektiver på brukermedvirkning - Erfaringskompetanse.no](https://www.erfaringskompetanse.no)

Bakgrunn

Eskil Skjeldal (red.)

Kritiske perspektiver på **bruker- medvirkning**

UNIVERSITETSFORLAGET

Innledning	11
<i>Eskil Skjeldal</i>	

DEL I	
Brukermedvirkningens grunnlag	23

DEL 2	
Brukermedvirkning og medforskning	63

DEL 3	
Brukermedvirkning og brukeransettelser	95

DEL 4	
Brukermedvirkning og statlig styring av tjenestene	137

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

www.erfaringskompetanse.no

Eskil Skjeldal (red.)

Kritiske perspektiver på **bruker- medvirkning**

UNIVERSITETSFORLAGET

DEL I

Brukermedvirkningens grunnlag 23

Kapittel 1

Brukermedvirkning i helsetjeneste og helseforskning
– historie og politikk 25

Kari Tove Elvbakken og Kirsti Malterud

Kapittel 2

Erfaringskunnskapens forutsetninger 41

Åge Wifstad

Kapittel 3

Erfaringskompetanse – «å bruke en bruker» 49

Utfordringer i kunnskapsutvikling og praksis

Truls Juritzen

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

www.erfaringskompetanse.no

Eskil Skjeldal (red.)

Kritiske perspektiver på **bruker- medvirkning**

UNIVERSITETSFORLAGET

DEL 2

Brukermedvirkning og medforskning 63

Kapittel 4

Brukermedvirkning i forskning – i et kunnskapssosiologisk
perspektiv 65

Per Koren Solvang og Marte Feiring

Kapittel 5

Idealer og realiteter i brukermedvirkning i helseforskning 81
*Medforskere på lik linje med forskere med
akademisk bakgrunn?*

Kirsti Malterud og Kari Tove Elvbakken

Eskil Skjeldal (red.)

Kritiske perspektiver på bruker- medvirkning

UNIVERSITETSFORLAGET

DEL 3

Brukermedvirkning og brukeransettelser 95

Kapittel 6

Profesjonaliserte brukerstemmer 97

Brukeransettelser i et spenn mellom sivilsamfunn og arbeidsorganisasjon

Tone Alm Andreassen

Kapittel 7

Kritiske perspektiver på erfaringskonsulentrollen 111

Fra en tidligere erfaringskonsulent

Anonym

Kapittel 8

Brukermedvirkning og økonomiske betraktninger 121

Solveig Osborg Ose

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

www.erfaringskompetanse.no

Eskil Skjeldal (red.)

Kritiske perspektiver på **bruker- medvirkning**

UNIVERSITETSFORLAGET

DEL 4

Brukermedvirkning og statlig styring av tjenestene 137

Kapittel 9

Brukarmedverknad i pasientløypenes tid 139

Trond F. Aarre

Kapittel 10

Myndiggjorte brukere og umyndiggjorte hjelpere 153

Tor-Johan Ekeland

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

www.erfaringskompetanse.no

1. Hva er brukermedvirkning?

2. Hvilke former for brukermedvirkning er i aktivitet i dag?

3. Hvilke former for akseptabel brukermedvirkning har festet seg, og hvem avgjør hva som er akseptabelt?

4. Hva er begrunnelsene for brukermedvirkning?

5. Er vi sikre på at alle aktørene har samme forståelse av fenomenet brukermedvirkning, og har helsemyndighetene samme forståelse av brukermedvirkning som brukerorganisasjonene, som pårørende?

6. Er det mulig å finne én felles definisjon på begrepet «brukermedvirkning» som dekker både praksis og teori?

7. Hvor kommer brukermedvirkning som praksis fra, historisk og ideologisk?

8. Hva skiller brukerkunnskap/erfaringskompetanse fra andre måter å tenke og produsere kunnskap på?

Eskil Skjeldal (red.)

Kritiske
perspektiver
på **bruker-
medvirkning**

Eskil Skjeldal (red.)

Kritiske
perspektiver
på **bruker-
medvirkning**

Eskil Skjeldal (red.)

Kritiske
perspektiver
på **bruker-
medvirkning**

UNIVERSITETSFORLAGET

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

www.erfaringskompetanse.no

- **Både fordeler og ulemper med profesjonalisering på følgende områder:**
 - Brukerrepresentasjon i råd og utvalg
 - Bruker og pårørende som lønnet medarbeider i tjenestene
 - Sykdomserfaring som kvalifisering til medforskning

Ytringer

Bruker- og pårørendekunnskap som profesjon

Vi ser både utfordringer og ulemper ved at brukerstemmen profesjonaliseres i psykisk helse, skriver Hilde Hem og Eva Svendsen.

PROFESJONALISERING: Bør bruker- og pårørendekunnskap bli en egen profesjon i psykisk helse? Spørsmålet reises av Hilde Hem og Eva Svendsen ved Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse.

Hilde Hem & Eva Svendsen

Sist oppdatert: 14.03.17 Publisert: 16.12.16

Kilder

- Brukermidvirkning på individplan <https://erfaringskompetanse.no/nettbutikken/brukermidvirkning-pa-individplan/>
- Brukermidvirkning på systemnivå <https://erfaringskompetanse.no/nettbutikken/brukermidvirkning-pa-systemniva/>
-
- Brukermidvirkning i forskning <https://erfaringskompetanse.no/nettbutikken/brukermidvirkning-i-forskning/>
- Kritiske perspektiver på brukermidvirkning (2021) <https://erfaringskompetanse.no/nettbutikken/kritiske-perspektiver-pa-brukermidvirkning/>
Nettforedrag: <https://erfaringskompetanse.no/nyheter/nettforedrag-eskil-skjeldal-om-kritiske-perspektiver-pa-brukermidvirkning/>
- Helsepersonells bruk av personlige erfaringer med psykiske lidelser og rusproblem i arbeidet (HEPRA) <https://erfaringskompetanse.no/nettbutikken/helsepersonells-bruk-av-personlige-erfaringer-med-psykiske-lidelser-og-rusproblem-i-arbeidet-hepra/>
- Helsepersonells egenerfaringer innen psykisk helse og rus – en pilotstudie <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2021/05/helsepersonells-egenerfaringer-innen-psykisk-helse-og-rus>
- Bruker- og pårørendekunnskap som profesjon (kronikk 2017) <https://psykologisk.no/2016/12/bruker-og-paorendekunnskap-som-profesjon/>

Forskning på erfaringskonsulenter:

- «Det er litt som et eget språk». Erfaringsmedarbeideres forståelser og bruk av erfaringsbasert kunnskap i samarbeid med brukere i psykisk helse- og rustjenester (2018) <https://erfaringskompetanse.no/nettbutikken/det-er-litt-som-et-eget-sprak/>
- Integrering av erfaringskompetanse: Hvordan opplever erfaringskonsulenter med ruserfaring sin arbeidssituasjon (2020) <https://erfaringskompetanse.no/nettbutikken/integrering-av-erfaringskompetanse/>
- Brukeres erfaringer med hjelp og støtte fra erfaringsmedarbeidere innen psykisk helse og rus (2017) <https://erfaringskompetanse.no/nettbutikken/brukeres-erfaringer-med-hjelp-og-stotte-fra-erfaringsmedarbeidere-innen-psykisk-helse-og-rus-2>

TAKK FOR OSS

Nasjonalt senter for
erfaringskompetanse
innen psykisk helse

www.erfaringskompetanse.no

